

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

680

UALIMU ELIMU YA AWALI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2011

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka katika kila sehemu **B** na **C**.
3. Sehemu A ina alama 40, sehemu B na C kila moja ina alama 30.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

1. (a) Fafanua wazo kuu la mazingira ya kujifunzia yanayoendana na umri wa mtoto.

Mazingira yanayoendana na umri wa mtoto ni sehemu zilizopangwa kulingana na uwezo, hatua na mahitaji ya ukuaji wa watoto ili kuwasaidia kujifunza kwa usalama na uhuru.

Mazingira haya hujengwa kwa kutumia vifaa, mpangilio na shughuli ambazo mtoto anaweza kuvielewa na kuvitumia bila msaada mkubwa wa mtu mzima.

Mazingira haya humruhusu mtoto kutumia hisia zake, kuchunguza na kufanya majaribio kwa sababu yamepangwa kwa kuzingatia kile anachoweza kufanya katika umri wake.

Mazingira yanayoendana na umri wa mtoto humsaidia kuwa huru na mwenye kujiamini kwa sababu hayamwogopeshi, hayamzuia na hayamweki katika hatari yoyote.

- (b) Eleza sababu mbili zinazofanya mtoto ajisikie salama anapokuwa katika mazingira hayo.

Mtoto anajisikia salama kwa sababu vifaa vinavyopatikana katika mazingira hayo havina hatari, havina ncha kali na vimetengenezwa kwa kuzingatia usalama wa mtoto wa umri wa awali.

Mtoto pia anajisikia salama kwa kuwa mazingira hayo huruhusu urahisi wa kumwona mwalimu na watoto wenzake, jambo linalopunguza hofu na kumfanya ahisi yupo kwenye makundi yanayomlinda na kumpokea.

2. Eleza kwa kifupi tofauti kati ya ujifunzaji unaotokana na mazoea na ujifunzaji unaojengwa kupitia uzoefu wa moja kwa moja.

Ujifunzaji unaotokana na mazoea hutokea pale mtoto anapofanya jambo lilelile mara kwa mara hadi aweze kulifanya bila kufikiri sana. Huu ni ujifunzaji unaojengwa kupitia kurudia tabia moja hadi iwe kawaida.

Ujifunzaji unaotokana na uzoefu wa moja kwa moja hutokea pale mtoto anapogusa, kujaribu, kuchunguza na kuona matokeo ya kitendo anachokifanya. Uzoefu huu humjenga mtoto kiakili kwa sababu unatumia hisia na uhusiano wa moja kwa moja na mazingira.

Tofauti yao kuu ni kwamba ujifunzaji wa mazoea hutegemea kurudia, ilhali ujifunzaji wa uzoefu hutegemea vitendo vya uchunguzi na ugunduzi ambavyo hupelekea mtoto kufikiria kwa kina.

3. (a) Bainisha mambo matatu yanayoweza kuongeza uwezo wa mtoto kufuatilia maelekezo.

Mtoto huongeza uwezo wa kufuatilia maelekezo anapokuwa katika mazingira tulivu yasiyo na kelele nyingi, kwa kuwa utulivu humsaidia kuzingatia.

Mtoto anakuwa na uwezo zaidi wa kufuatilia maelekezo pale maagizo yanapotolewa kwa maneno rahisi, mafupi na yanayofaa umri wake.

Mtoto huongeza uwezo wa kushika maelekezo pale anapopewa muda wa kutosha wa kusikiliza kabla ya kutakiwa kutekeleza hatua inayofuata.

- (b) Eleza umuhimu wa tabia hiyo kwa ujifunzaji wa awali.

Uwezo wa kufuatilia maelekezo ni muhimu kwa kuwa humsaidia mtoto kuelewa hatua za shughuli mbalimbali anazofanya darasani.

Tabia hii humwezesha kushiriki vizuri katika michezo, kazi za kikundi na shughuli za somo bila kuchanganyikiwa.

Uwezo huu humjenga mtoto kuwa mwenye nidhamu na utayari wa kujifunza kila siku.

4. Taja maelezo mafupi ya namna mtoto huonyesha udadisi wa msingi katika shughuli za kila siku.

Mtoto huonyesha udadisi pale anapoanza kuuliza maswali kuhusu vitu anavyoviona na kuvigusa, kwa kuwa anataka kuelewa sababu ya matukio.

Mtoto pia huonyesha udadisi kwa kuchunguza vitu kwa kufungua, kulinganisha, kuonja au kujaribu kuvumisha na kuona kinachotokea.

Udadisi wa mtoto mara nyingi hujitokeza kupitia kuiga matendo ya watu wazima ili ajue jinsi mambo mbalimbali hufanyika.

5. (a) Fafanua dhana ya ushirikiano wa kijamii kwa mtoto wa umri wa awali.

Ushirikiano wa kijamii ni uwezo wa mtoto kufanya kazi, kucheza au kushiriki shughuli na watoto wengine bila ugomvi au upinzani.

Ni uwezo wa mtoto kuelewa kwamba mafanikio ya kundi hutokana na kushirikiana, kubadilishana vifaa na kuheshimu zamu.

- (b) Toa mifano miwili ya jinsi mwalimu anavyoweza kuhimiza ushirikiano huo.

Mwalimu anaweza kupanga michezo ya pamoja kama kujenga mnara au kupanga vigae, ambapo watoto lazima washirikiane ili kufanikiwa.

Mwalimu anaweza kupanga majukumu ya kusafisha darasa au kupangilia vifaa kwa makundi madogo, ili watoto wajifunze kutegemeana.

6. Eleza changamoto zinazoweza kujitokeza wakati mtoto anaanza kutumia lugha ya mawasiliano kwa mara ya kwanza.

Mtoto anaweza kupata ugumu wa kutamka maneno kutokana na misuli ya mdomo na ulimi kutokuwa na nguvu au uratibu wa kutosha kwa umri huo.

Mtoto anaweza kutumia ishara nyingi badala ya maneno kwa sababu hana msamiati wa kutosha kueleza mawazo yake.

Mtoto anaweza kuchanganya maneno au kutumia sentensi zisizo kamili kwa kuwa bado hajajenga uelewa wa muundo wa lugha.

7. (a) Taja dalili tatu za uwezo wa ubunifu unaoanza kujitokeza kwa mtoto.

Mtoto anaonyesha ubunifu anapotumia vifaa visivyo rasmi kama maboksi, chupa au vijiti kubuni vitu kama magari au majengo.

Mtoto huonyesha ubunifu pale anaposimulia hadithi alizobuni bila kufuata mifano aliyopewa na mwalimu.

Mtoto huonyesha ubunifu katika michoro yake anapotumia rangi au maumbo kwa njia tofauti na ya kipekee.

(b) Eleza kwa ufupi mchango wa dalili hizo katika ukuaji wa fikra.

Dalili hizi humsaidia mtoto kukuza uwezo wa kufikiria nje ya mipaka ya kawaida na kutatua matatizo kwa njia mbadala.

Dalili hizi pia humjenga mtoto kuwa huru kufikiri na kujaribu mawazo mapya bila kuogopa makosa.

8. Eleza maana ya utayari wa kiakili kwa mtoto anayeingia katika hatua ya kujifunza namba.

Utayari wa kiakili ni hali ambayo mtoto anaonyesha uwezo wa kutambua mifano, kulinganisha vitu, kupanga kwa mpangilio na kuelewa wingi kabla ya kujifunza namba za moja kwa moja.

Utayari huu humwonyesha mwalimu kwamba mtoto ana msingi wa kufahamu namba kwa sababu anaweza kuona uhusiano kati ya vitu na idadi.

9. (a) Taja mambo mawili yanayoweza kuathiri uwezo wa mtoto kujenga urafiki.

Mtoto anaweza kushindwa kujenga urafiki kutokana na aibu ya kupita kiasi inayomzuia kuzungumza au kuingia katika makundi ya watoto.

Mtoto anaweza kukosa urafiki kutokana na matatizo ya lugha yanayomfanya asiweze kueleza hisia au kujieleza vizuri mbele ya wenzake.

(b) Eleza jinsi mwalimu anavyoweza kupunguza athari hizo.

Mwalimu anaweza kumuweka mtoto mwenye aibu katika michezo ya wawili ili apunguze wasiwasi na aanze kujenga ujasiri wa kuzungumza.

Mwalimu anaweza kumsaidia mtoto mwenye changamoto za lugha kwa kumpa msamiati wa msingi na kumshirikisha mara kwa mara katika mazungumzo rahisi.

10. Eleza kwa ufupi namna mtoto hujenga hisia chanya kuhusu shule.

Mtoto hujenga hisia chanya kuhusu shule pale anapopokelewa na mwalimu kwa upole na kwa njia inayomfanya ajisikie kuwa sehemu ya kundi.

Mtoto hujenga hisia chanya pale anapopata nafasi ya kushiriki katika shughuli anazozipenda, jambo linalompa furaha na utayari wa kuhudhuria siku inayofuata.

11. Eleza kwa kina jinsi matumizi ya vifaa vilivyotengenezwa na watoto wenyewe yanavyoweza kuongeza uelewa wa dhana mpya darasani.

Mtoto anapotengeneza vifaa vyake mwenyewe hujifunza kupitia michakato ya kuchunguza, kutumia hisia, kupanga na kuunda, hivyo hupata uelewa wa kina wa dhana mpya.

Vifaa vya aina hii humfanya mtoto awe mshiriki hai na si mtazamaji tu, jambo linaloongeza umakini na ushiriki katika somo.

Mtoto anapojenga kitu kwa mikono yake huunda uhusiano wa kumbukumbu na dhana aliyojifunza, jambo linalomsaidia kukumbuka kwa muda mrefu.

Kutengeneza vifaa humwezesha mtoto kuona uhusiano kati ya nadharia na matumizi ya dhana katika maisha ya kila siku.

12.(a) Eleza dhana ya mwingiliano wa kikundi kidogo.

Mwingiliano wa kikundi kidogo ni mawasiliano na ushiriki unaotokea wakati watoto wachache wanapofanya kazi kwa pamoja katika kundi dogo.

Ni mbinu inayowaruhusu watoto kujieleza zaidi, kujifunza kwa kusikilizana na kujenga ujasiri wa kushiriki.

(b) Toa hoja tatu zinazoonyesha uzito wake katika shughuli za kila siku za darasa.

Mwingiliano wa kikundi kidogo huongeza uwezo wa watoto kuwasiliana kwa sababu kundi dogo huruhusu nafasi ya kuzungumza kwa wote.

Mwingiliano wa kikundi kidogo hujenga uhusiano wa karibu kati ya watoto kwa kuwa wanasaidiana na kushirikiana katika majukumu.

Mwingiliano wa kikundi kidogo humsaidia mwalimu kufuatilia maendeleo ya kila mtoto bila kumkosa yeyote kwa sababu kundi ni dogo na linaloweza kudhibitika.

13.Fafanua namna maono ya mwalimu kuhusu uwezo wa mtoto yanavyoathiri upangaji wa mbinu za ufundishaji katika hatua ya awali.

Mwalimu mwenye mtazamo chanya kuhusu uwezo wa mtoto humtengenezea mazingira ya kushiriki, kuuliza maswali na kujaribu mambo mapya, hivyo huongeza maendeleo ya mtoto.

Mtazamo hasi wa mwalimu humfanya kumwekea mtoto kazi ndogo zisizo na changamoto, jambo linalomzuia kupanua uwezo wake.

Maono ya mwalimu humwongoza kuchagua mbinu za ufundishaji kama michezo, kazi za vitendo au majaribio, kutegemea imani yake kuhusu uwezo wa mtoto.

Mtazamo mzuri humsaidia mwalimu kumtia moyo mtoto badala ya kumkatisha tamaa, jambo linalojenga ujasiri na ustawi wa mtoto.

14.Andaa muhtasari wa shughuli ya utambuzi wa sauti zinazofanana, ukizingatia hatua za mwanzo, kati na mwisho.

Katika hatua ya mwanzo, mwalimu anawapa watoto picha au vitu vinavyotaja majina yenye sauti za mwanzo zinazofanana na kuwaomba wasikilize tofauti na kufanana kwake.

Katika hatua ya kati, watoto wanapewa vitu halisi na kutakiwa kuvipanga kulingana na sauti ya mwanzo ili kuimarisha uelewa wa sauti zinazofanana.

Katika hatua ya mwisho, watoto wanatengeneza orodha ya maneno au vitu vinavyoanza na sauti fulani, na kueleza kwa sauti zao ili kuonyesha uelewa wao binafsi.

15.Eleza mpangilio wa somo la kujenga uwezo wa mtoto kutambua vitendo vinavyoendelea kwa mpangilio wa wakati (awali, sasa, baadaye).

Somo linaanza kwa mwalimu kuonyesha picha tatu zinazoonyesha tukio moja katika hatua tofauti za wakati, kama kupanda mti, kumwagilia na kuona ukikua.

Watoto wanapewa nafasi ya kupanga picha hizo kwa mpangilio sahihi wa “mwanzoni”, “katikati” na “mwishoni” ili kuona mfuatano wa tukio.

Baada ya kupanga, watoto wanajadili kwa kutumia maneno ya wakati kama “kabla”, “wakati” na “baadaye”, hivyo kukua katika uwezo wa kuelezea mfuatano wa matukio.

16. Toa maelezo ya jinsi mchezo wa kupanga kituo kwa kituo unavyoweza kusaidia kukuza uelewa wa mahusiano ya sehemu na mahali.

Mchezo huu humfundisha mtoto kutambua kwamba kila kitu kina mahali panapostahili kuwekwa, jambo linaloongeza uwezo wa kupanga na kupanga mazingira.

Mtoto anapohamia kutoka kituo kimoja hadi kingine, hujifunza kuelewa nafasi zake katika mpangilio wa darasa, hivyo kukuza uelewa wa mahusiano ya karibu na mbali.

Kupitia mchezo huu, mtoto hutumia viashiria vya mwili kama kushoto, kulia, mbele na nyuma ili kuelewa nafasi ya vitu na watu katika mazingira.